

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Кафедра корейської і японської філології

Курсова робота

з японської філології

на тему:

ГАЙРАЙГО В СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ТЕКСТАХ:

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ

Студентки групи Яп01-20

факультету східної і слов'янської філології

денної форми навчання

Освітньої програми:

Японська мова і література та переклад,

західноєвропейська мова

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.069 Східні мови та

літератури (переклад включно),

перша – японська

Пашенко Ольги Олегівни

Науковий керівник:

Кандидат філологічних наук

Вознюк Ганна Анатоліївна

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАПОЗИЧЕНЬ В СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ	6
1.1.Поняття і види запозичень в японській мові.....	6
1.2.Структура японської мови.....	9
1.3.Методологія.....	11
Висновки до розділу 1	12
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ ГАЙРАЙГО	13
2.1.Фонологічна адаптація гайрайго.....	13
2.2.Морфологічна адаптація гайрайго.....	18
2.3.Семантика гайрайго.....	23
2.4.Гайрайго у сфері науки та технологій.....	25
Висновки до розділу 2	28
ВИСНОВКИ	29
РЕЗЮМЕ ЯПОНСЬКОЮ МОВОЮ	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	32

ВСТУП

Як і більшість мов світу, японська лексика має велику кількість запозичених слів. У процесі запозичення, іншомовні слова проходять через різноманітні лексичні зміни, що дозволяє їм продовжувати існувати у словниковому запасі мови, яка їх запозичила.

Японська лінгвістика поділяє лексичні одиниці відповідно до їхнього походження на три шари: ваго, або слова японського походження, канго, або китайські запозичення та гайрайго, або слова, що були запозичені з європейських мов (зазвичай з американського варіанту англійської мови).

Гайрайго пройшли довгий шлях розвитку, щоб стати повноцінною частиною японської мови. Починаючи з перших запозичень, які прийшли до Японії у кінці XVI - на початку XVII ст. від португальських місіонерів та голландських купців. Та пізніше у коли Японія відкрилася світу у XIX столітті запозичення з західних мов активно почали потрапляти до японської. Особливо швидко відбувалося поширення американізмів у період після Другої світової війни.

На сьогодні гайрайго грають велику роль у сфері науки та технологій. Багато слів, що використовуються у наукових текстах є саме гайрайго.

Актуальність теми даного дослідження полягає у тому, що у сучасному суспільстві вивчення запозичень, а саме гайрайго, набуває великого значення, так як на сьогодні велика кількість таких запозичень активно використовуються у ланці науки, технологій та бізнесу в японській лексиці.

Об’єктом дослідження є запозичена гайрайго.

Предметом дослідження є структурно-семантичні особливості гайрайго.

Мета курсової роботи полягає у виявленні структурно-семантичних особливостей гайрайго.

Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- Розглянути шляхи виявлення гайрайго;
- Виявити структурні особливості гайрайго;
- Проаналізувати семантичний аспект запозичень на матеріалі наукових текстів.

Методи дослідження:

- Історичний метод, що використовується для визначення історичних подій та досліджень;
- Класифікаційний метод, що використовується для визначення структурних видів адаптації в запозиченнях японської мови;
- Зіставний метод, який використовується для детального дослідження та порівняння японської та англійської мови;
- Узагальнення проаналізованого матеріалу, що використовується для визначення висновків.

Наукова новизна полягає у визначенні структурно-семантичного аспекту “гайрайго” у наукових текстах.

Матеріалом дослідження слугують:

- Фрагменти матеріалів з онлайн ресурсу 日本放送協会 /Nihonhōsōkyōkai/ – “NHK” (японська телерадіомовна корпорація)
- AI (人工知能) による倫理的な解析

- ネットワークから分離してバックアップデータを守る「AT-Offline Manager」が Veeamと連携—アライドテレシス
- 1日267万ユニークユーザーの巨大サイトNHK。Webコンテンツの作り方や活用法など聞いてきた
- エコマーク商品類型の新認定基準等について

Практичне завдання одержаних результатів є внеском для студентів третього курсу, що вивчають сучасну японську мову та гайрайго.

Структура роботи. Курсова робота, що складається зі вступу, двох розділів дослідницької роботи, висновків, списку використаної літератури і резюме японською мовою. Повний обсяг - 34 сторінки.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАПОЗИЧЕНЬ В СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ

1.1 Поняття і види запозичень в японській мові

Запозичення збагачують та сприяють розвитку словникового складу будь-якої мови. Взаємодія мов та їхнє контактування призводить до проникнення слів однієї мови до іншої. Запозичені слова — це іншомовні слова, які були цілком засвоєні мовою-реципієнтом. Такі слова вже не сприймаються мовцями як чужорідні і не потребують пояснень, на відміну від іншомовних слів, які мають розглядатися у спеціальних словниках (Ткаченко О.Б., 2010)

В українській мові є багато запозичених слів які потрапили до лексики настільки давно, що зараз ніхто вже не вважає або не знає, що вони не є власне українськими словами (з араб. тютюн, ватага, бальзам тощо).

Також в українській мові існують і багато англіцизмів, або ж запозичень з англійської мови. Вони почали потрапляти в українську мову через польську, російську та німецьку мови у ХІХ ст. та вже у 90-х роках почали активно розповсюджуватися. В японській мові також існують багато англіцизмів та ще більше американізмів.

Лексика японської мови, з точки зору її походження, ділиться на автентичну, або власну лексику, та запозичену лексику. Автентична лексика також частково є запозиченою з більш давніх, попередніх її мов, або була створена на основі запозичених слів. Цю лексику також називають ваго (和語). Вважають, що вона була створена на основі санскриту, аїнської та корейської мов (Комарницька Т.К. & Комісаров К.Ю, 2012).

Запозичена лексика в японській мові ділиться на два прошарки. Старі запозичення, китаїзми канго (漢語), які прийшли з китайської мови у період створення писемної

японської мови. І також більш сучасні запозичення, які прийшли з європейських країн, що називаються гайрайго (外来語).

Перші гайрайго походять від португальської та голландської мов. Слова гайрайго з'явилися в результаті того, що португальські місіонери контактували з японцями в кінці XVI - на початку XVII ст. Звісно, що у цей час деякі іноземні слова потрапили до японського лексикону.

Тогочасні японці вважали, що кандзі повинні використовуватися настільки часто наскільки можливо, тому у той час навіть деякі запозиченні слова записувалися ієрогліфами:

ボタン、釦、鈕 (/botan/ від португальської botão) - кнопка;

イギリス (/igirisu/ від португальської inglês) - Англія;

カピタン、甲比丹、甲必丹 (/kapitan/ від португальської capitão) - капітан;

カルタ、歌留多、加留多、骨牌 (/karuta/ від португальської carta) - гральні карти;

ミイラ、木乃伊 (/mi:ra/ від португальської mirra) - мумія;

パン、麵包、麩包 (/pan/ від португальської pão) - хліб;

サボテン、シャボテン、仙人掌、霸王樹 (/saboten/ /shaboten/ від португальської sabão) - кактус;

タバコ、たばこ、煙草、莨 (/tabako/ тютюн, цигарки від португальської tabaco (Bullock, B).

Також в період "закриття" Японії - з початку XVII до середини XIX ст. - Голландія була єдиною європейською країною, з якою Японія мала обмежені торговельні зв'язки. Так як голландці завезли до Японії такі нові матеріали, як скло, гуму, пробку тощо та технології, як лампи, скальпелі та рушниці, японці використовували для них голландські назви:

アルコール (/aruko:ru/ від голландської alcohol) - алкоголь;

ビール、麥酒 (/bi:ru/ від голландської bier) - пиво;

ダンス (/dansu/ від голландської dans) - танці;

- ドック (/dokku/ від голландської dok) - причал;
- ガラス、硝子 (/garasu/ від голландської glas) - скло;
- ガス (/gasu/ від голландської gas) - газ;
- ゴム (/gomu/ від голландської gom) - гумка;
- カバン、鞆 (/kaban/ від голландської kabas) - сумка;
- コック (/kokku/ від голландської kok) - кухар;
- コーヒー、珈琲 (/ko:hi:/ від голландської koffie) - кава;
- コップ (/koppu/ від голландської kop) - склянка;
- マント (/manto/ від голландської mantel) - плащ;
- メス (/mesu/ від голландської mes) - скальпель;
- ペンキ (/penki/ від голландської rek) - фарба (Bullock, B).

Після відкриття Японії для інших країн світу у XIX столітті запозичення з західних мов активно почали потрапляти до японської, особливо швидко відбувалося поширення американізмів у період після Другої світової війни.

Деякі слова гайрайго досі записуються за допомогою ієрогліфів, або хірагани. Цей прийом має назву атедзі (当て字). Мається на увазі, що в атедзі кандзі для слів іншомовного походження, або навіть для власне японських слів підбираються з меншою увагою до основного значення символів, або ж кандзі, що використовується семантично без урахування читань.

Таким чином старе написання слова Україна виглядало так: 烏克蘭 (ウクライナ - ukuraina), де перша кандзі 烏 мала значення "ворон", 克 - "долати", та 蘭 - "орхідея". Ці ієрогліфи не мають відношення до України, але все одно використовувалися для написання її назви через верхнє читання. Також слово "клуб" може бути записаним як і катаканою - クラブ (курабу), так і кандзі - 倶楽部, а слово "цигарки" іноді записується не катаканою - タバコ (табако), а за допомогою хірагани - たばこ. В Японії часто можна зустріти кав'ярні побудовані у стилі Мейдзі, які записують назви в меню не катаканою, а кандзі для того,

щоб створити атмосферу давнини. Наприклад: запозичене слово кава - コーヒー(кохі), може записуватися, як コーヒー або 珈琲 (Wikipedia, Ateji).

1.2 Структура японської мови

Приблизно у VI ст. н. е. в Японії, яка ще не мала писемної мови, відбувалося активне впровадження китайської культури в результаті дипломатичних відносин японських правителів Ямато та Китаю. Разом з цим відбувалося впровадження китайської писемності, на основі якої була створена абетка Манйогана (万葉仮名) - набір китайських ієрогліфів, які використовувалися як знаки силабічної абетки. У сучасній японській системі письма вживають переважно символи двох видів: морфемні знаки - ієрогліфи, або кандзі (漢字) та складові знаки кана (仮名), які поділяються на дві абетки - хірагана (平仮名) и катакана (片仮名), які передають звучання незалежно від змісту. (Комарницька Т.К. & Комісаров К.Ю, 2012)

Хірагана - це вид кани, що виник у IX столітті, що був утворений шляхом спрощення скорописного варіанту китайських ієрогліфів. У період Хейан хірагана стала популярною серед жінок, бо жінкам заборонялося вивчати катакану та манйогану, які на той час вважається чоловічою грамотою. Назараз хірагану застосовують замість рідкісних і складних ієрогліфів (些と - ちっと трохи, 堪る - たまる терпіти), та також написання хіраганою витіснило ієрогліфічне написання багатьох слів, наприклад: たくさん (takusan) багато замість 沢山, або ちよっと (chotto) трохи замість 一寸 тощо. (Комарницька Т.К. & Комісаров К.Ю, 2012)

Катакана - це вид кани, знаки якого утворені від частин ієрогліфів, що вживалися для фонетичного запису Манйогана. Це письмо, яке на сьогодні застосовують здебільшого для запису європейських запозичень гайрайго, звуконаслідувальних та звукозображувальних слів. Більшість знаків катакани були утворені від частин ієрогліфів, або від їх повного

варіанту, як можна побачити на таблиці 1.1, створена Судо К. (2006) (Комарницька Т.К. & Комісаров К.Ю, 2012) (див. таблицю 1)

Таблиця 1.1

ア	阿	イ	伊	ウ	宇	エ	江	オ	於
カ	加	キ	幾	ク	久	ケ	介	コ	己
サ	散	シ	之	ス	須	セ	世	ソ	曾
タ	多	チ	千	ツ	州	テ	天	ト	止
ナ	奈	ニ	二	ヌ	奴	ネ	祢	ノ	乃
ハ	八	ヒ	比	フ	不	ヘ	部	ホ	保
マ	末	ミ	三	ム	牟	メ	女	モ	毛
ヤ	也			ユ	由			ヨ	輿
ラ	良	リ	利	ル	流	レ	礼	ロ	呂
ワ	和	ヰ	井			エ	惠	ヲ	乎
ン	无								

Окрім запозичень гайрайго катакану використовують також для запису іноземних географічних назв, імен, спеціальних науково-технічних термінів, назви тварин і рослин, а також ономапоетизм. Наприклад: フランス (furansu) Франція; ケネディ (kenedi) Кеннеді; ジェネリック・コード (jenerikku ko:do) загальний код; ゴリラ (gorira) горила; スミレ (sumire) фіалка; ワクワク (waku waku) захоплюючий.

Іншомовні слова завжди зазнають багато структурних або семантичних змін при переході із однієї мови в іншу, зазнаючи фонетичних і граматичних змін у структурі і в

значенні. Такий процес називається адаптація запозичень. (Харківська гуманітарно-філологічна академія, Збагачення англійського словника іншомовними запозиченнями, 2016)

1.3. Методологія

Під час дослідження цієї теми ми використовували наступні методи. За допомогою історичного метода ми детально розглянули історичний процес розвитку європейських запозичень в японській мові на протязі століть у першому розділі. Ми також дійшли до висновку, що використовується для визначення історичних подій та досліджень.

Використовуючи метод класифікації ми визначили різновиди структурних адаптацій в запозиченнях гайрайго і поділили їх на фонологічні, морфологічні і семантичні у другому розділі.

Під час дослідження гайрайго ми також використовували зіставний метод для детального дослідження процесу запозичення в японській мові та для порівняння двох мов: японської і англійської, з якої походить більшість гайрайго.

Останній методом дослідження слугує узагальнення проаналізованого матеріалу. За допомогою цього методу ми маємо змогу визначити головне та узагальнити отримані результати у висновках.

Висновки до розділу 1

Під час нашого дослідження запозичених слів української та японської мов ми дізналися, що запозичення мали та й досі мають великий вплив на будь-яку мову світу, так як вони допомагають мові розвиватися за допомогою позики різноманітних мовленнєвих елементів тієї чи іншої мови.

Було встановлено, що на сьогодні японська мова поділяється на три групи запозичень: ваго - автентична японська мова, канго - стародавні запозичення з Китаю та

гайрайго - більш сучасні запозичення з європейських та інших мов. Запозичення гайрайго в японській мові можна поділити на три групи: 1) перші запозичення з голландської та португальської мови у XVI-XVIII ст.; 2) запозичення з багатьох європейських мов після відкриття Японії світу у XIX ст.; 3) післявоєнні запозичення, кількість яких дедалі збільшуються.

РОЗДІЛ 2.

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ

2.1 Фонологічна адаптація гайрайго

Носії мови-реципієнта намагаються зберегти фонологічну вимову, характерну для мови, з якої було взято запозичення. Але через віддаленість японської мови від європейських мов, зокрема англійської, існують деякі умови для забезпечення іншомовних слів, бо вони мають підкорятися правилам японської мовної системи. "Фонологічна адаптація базується на відповідності між фонологічними системами мов, що знаходяться у стані контакту" (Оськіна Н. О., Авраменко Б. В., 2018) В гайрайго можна побачити різні способи фонологічної адаптації іншомовного звука, яких викликає взаємодія неспоріднених мов, як англійська і японська. (Оськіна Н. О., Авраменко Б. В., 2018)

Саме тому звуки запозичених слів зіставляються з найближчими звуками японської мови, через процес асиміляції. Багато звуків, які не існують в японській мові замінюються на найбільш схожі, ближчими за звучанням звуками. Тому дуже часто можна побачити, як в запозиченнях гайрайго, які були взяті з англійської мови, відсутність приголосного звука "l" в японській призводить до субституції на звук "r", який, на думку японців, є найближчий за звучанням. Наприклад:

ラブ (rabu) love - любов;

ランプ (ranpu) lamp - лампа;

テーブル (te:buru) table - стіл;

ライフ (raifu) life - життя.

Також відсутністю диференціації між англійськими приголосними призводить англійський звук "v" субституватися на звук "b". Наприклад:

ベトナム (betonamu) Vietnam - В'єтнам;

バケーション (bake:shon) vacation - відпустка;

ビデオ (bideo) video - відео;

バレンタインデー (barentainde:) Valentine's Day - День святого Валентина.

Фонологічна система японської мови зазвичай не може відобразити незнайомі для її мови вимови звуки, такі як "vi", "fa", "tsa" та багато інших, тому найчастіше вони замінюються найближчими за звучанням звуками, що існують в японській мові. Щоб вирішити цю проблему, були створені спеціальні вимови під назвою "tokushu on" (特殊音), які 7 лютого 1991 року були прийняті урядом Національної мовної ради для полегшення запозичення іншомовних слів (Green Adam; Jerun A. & Zaharani A., 2017) (див. Таблиця 2.2).

Тому слова, як: ヴァティカン (vatican) - Ватикан можуть використовувати "v" замість "b".

Наприклад:

ティー /ti:/(tea - чай), замість チ;

パーティー /pa:ti:/ (party - вечірка), замість リ;

フィルム /firumu/ (film - фільм), замість フィ.

Таблиця 2.2

			イエ	
	ウイ		ウエ	ウオ
クア	クイ		クエ	クオ
			シェ	
			チェ	
ツア	ツイ		ツエ	ツオ
	テイ			

		テユ		
		トウ		
ファ	フィ		フェ	フォ
		フユ		
グア				
			ジェ	
	デイ			
		デュ		
		ドウ		
ヴァ	ヴィ	ヴ	ヴェ	ヴォ
		ヴユ		

Також можна побачити, як англійський суфікс "tion" і "sion", що є ідентичними між собою в японській мові, позначаються, як "ション", тому багато японців, що вивчають англійську мову не знають різницю:

シュミレーション (shumire:shon) **simulation** - симуляція;

アニメーション (anime:shon) **animation** - анімація;

インスピレーション (insupire:shon) **inspiration** - натхнення;

サスペンション (sasupenshon) **suspension** - відставка.

Звук "wh", або "hw" зустрічаються доволі рідко в гайрайго та може транскрибуватися як "ho(w)":

ホワイト (howaito) **white** - білий;

ホエール (hoe:ru) **whale** - кит.

Через відсутність силового наголосу в японській мові, наголос іншомовних слів передають за допомогою подовження голосних:

アイスクリーム (aisukuri:mu) ice cream - морозиво;

タクシー (takushi:) taxi - таксі;

リモートコントロール (rimo:tokontoro:ru) remote control - пульт;

グローバル (guro:baru) global - глобальний;

プライベート (puraibe:to) private - приватний.

Передачу збігу кількох приголосних за допомогою японських силабем: [pr] у слові present передають за допомогою мор プ та レ;

プレゼント (purezento) **present** - подарунок;

プロセス (purosesu) **process** - процес;

アルゴリズム (arugorizumu) **algorithm** - алгоритм;

フィードバック (fi:dobakku) **feedback** - відгук.

Англійське закінчення "er" зазвичай замінюється на подовження ー, бо в японській мові немає м'якого "r", як в англійській. Таким чином воно замінюється на найближчий за звучанням звук:

サイバー (saiba:) **cyber** - кібер;

サーバー (sa:ba:) **server** - сервер;

センター (senta:) **center** - центр.

Приклади в реченні:

このスーパーコンピューターのような能力は、数秒のうちに多くのシナリオをシミュレーションができる。

/Kono su:pa:konpyu:ta: no yo:na no:ryoku wa su:byo: no uchi ni o:ku no shinario wo shumire:shon ga dekiru/

Ці здібності, що схожі на здібності суперкомп'ютера, можуть створити багато сценаріїв за лічені секунди (Pauwels, E. 2018).

このAIは、膨大なデータからパターンを特定・分類する方法によって、予測した推論を最適化する。

/Kono AI wa bo:daina de:ta kara pata: o tokutei bunrui suru ho:ho: ni yotte yosoku shita suiron wo saitekika suru/

AI оптимізує свої прогнозовані висновки, ідентифікуючі та класифікуючі шаблони з величезних обсягів даних (Pauwels, E. 2018).

バックアップが終了したら、これをネットワークから切り離す。

/Bakku appu ga kanryo: shitara kore wo nettowa:ku kara kirihanasu/

Після завершення резервного копіювання його вмикають від мережі (日川佳三, 2023).

しかし、ユーザーが本当に聞きたいこと、知りたいことにちゃんと答えてくれる情報性の高いコンテンツがどれほどあるのでしょうか。

/Shikashi yu:za: ga honto ni kikitai koto shiritai koto ni chanto kotaetekureru Jo:ho:sei no takai kontentsu ga dorehodo aru deshou ka/

Однак, скільки ж існує доступного високоінформативного контенту, який відповідає тому, що користувачі дійсно хочуть почути і дізнатися? (稲富滋, 2015)

水素で発電しモーターで動くため、CO²は一切排出しない。

/Suiso de hatsuden shi mo:ta: de ugoku tame CO² wa issai haishutsu shinai/

Оскільки він живиться воднем і працює від двигуна, він не викидає CO² (豊原謙二郎, 2021).

На основі даного матеріалу ми дійшли до висновку, що запозичення гайрайго можуть передати найбільш схоже звучання американсько-англійський фонетичних одиниць в наукових текстах за допомогою японських лексичних символів. Тому можна побачити, як іноземні слова з заплутаним та незвичайним для японської фонетики звучанням, адаптуються у такий спосіб, щоб зберегти якомога більшу схожість до оригіналу за допомогою власних фонологічних елементів, тим самим дотримуючись японських фонетичних правил. Саме тому, слова з незвичним написанням для японської мови, як "knife" [naif] асимілюється у вигляді ナイフ (naifu) за принципом транскрипції, а не クニフエ (kunife), або キナイフ (kinaifu), як це було б за принципом транслітерація.

2.2. Морфологічна адаптація гайрайго

Так як структура японської мови дуже відрізняється від інших мов світу, наприклад англійської, іноземні слова, які вона позичає, зазнають значних змін під час процесу адаптації. Найчастіші види адаптації запозичених слів в японській мові передбачають:

1) Надання слову притаманної мові-реципієнту словозміни й пристосування до її системи валентностей;

2) Фонетичне оброблення слова для пристосування його до фонологічної системи запозичуючої мови. (Мацюк А., Адаптація запозичених слів у сучасній українській мові)

Морфологічна адаптація дозволяє запозиченим словам підпорядковуватися до закономірностей граматичного складу мови-реципієнта, що дозволяє їм правильно функціонувати в граматичну систему тієї мови. Близько 90% англійських запозичень в японській мові набувають форми іменника, що зумовлено номінативною природою терміна, як одиниці. (Борковська І.П., Морфологічна адаптація слова-запозичення)(Bjarke, 2010, с. 251).

До запозиченого іменника тоді додається допоміжне дієслово **する** (/suru/ робити), яке може перетворити його на дієслово. Такий спосіб перетворення іменника на дієслово також існує і в канго(漢語 - китайські запозичення), де слова китайського походження перетворюються на дієслова за допомогою вищезазначеного суфікса. Такі слова вважаються більш офіційними, ніж їхні власне японські варіанти ваго (和語). Наприклад:

変わる /kawaru/ →変化する /henka suru/ - змінюватися;

加わる /kuwawaru/ →参加する /sanka suru/ - брати участь;

歩く /aruku/ →散歩する /sanpo suru/ - гуляти;

探す /sagasu/ →探索する /tansaku suru/ - шукати;

話す /hanasu/ →会話する /kaiwa suru/ - розмовляти (Morg Systems).

В гайрайго це можна побачити на таких прикладах:

インストールする (/insuto:ru suru/ від англ. to install) - встановити;

ダビングする (/dabingu suru/ від англ. to dub) - дублювати;

キャッチする (/kyacchi suru/ від англ. to catch) - зловити;

Гайрайго також можуть набувати форми прикметників або прислівників, в залежності від доданого суфікса. В японській мові існують два види прикметників: вони діляться на предикативні (い形容詞 /i ke:yo:shi/) напівпредикативні (な形容詞 /na ke:yo:shi/). (Комарницька Т.К. & Комісаров К.Ю., 2012, с. 57)

Тому, якщо до слова **ハンサム** (/hansamu/ від англ. handsome) вродливий (про чоловіків) додати суфікс **な**, воно набуде форми японського предикативного прикметника: **ハンサムな**. Наприклад:

ファビュラスな (/fabyurasu na/ від англ. fabulous) - приголомшливий;

セレブな (/serebuna/ від англ. celebrity) - знаменитий;

Тоді як напівпредикативні прикметники, або прикметники на **い**, перетворюють англійські іменники та прикметники на японські **い形容詞**, за допомогою суфікса "i":

プロい (/puroi/ від англ. pro) - професійний;

ラブい (/rabui/ від англ. love) - коханий;

Прислівники, у свою чергу, утворюються за допомогою службової частки **に**, яка приєднується до гайрайго і дозволяє йому з'являтися у реченні у вигляді прикметника:

ハードに (/ha:do ni/ від англ. hard) - важко;

スマートに (/suma:to ni/ від англ. smart) - розумно, стильно;

キュートに (/kyu:to ni/ від англ. cute) - мило.

Японцям притаманно скорочувати довгі, багатокомпонентні поняття у короткі форми складені із трьох-чотирьох складів. Цей прийом називається аббревіація. Аббревіація (略語化 /ryakugoka/) в японській мові здатна створювати нові лексичні одиниці через скорочення основ, що зумовлює тенденція до економії мовних засобів для вираження спеціальних понять. По принципу аббревіації довгі складні поняття в ваго та канго спрощуються у більш зручні форми:

高校の卒業生 /ko:ko: no sotsugyo:sei/ → 高卒者 /ko:sotsusha/ - випускник школи;

補欠選挙 /hoketsu senkyo:/ → 補選 /hosen/ - додаткові вибори;

喫茶店 /kissaten/ → 喫茶 /kissa/ або 茶店 /saten/ - кафе;

はずい /hazui/ → 恥ずかしい /hazukashii/ - соромно;

感慨無量 /kangai muryo:/ → 感無量 /kanmuryo:/ - серце переповнене почуттями.

(Комарницька Т.К. & Комісаров К.Ю, 2012)

Вплив аббревіації також можна побачити на багато складових одиниць гайрайго. Проте існують різні прийоми словотвору для запозичених слів.

Скорочення обох складів слова:

- ワープロ /wa:puro/ від ワールドプロセス /wa:do puroseru/ (від англ. word processor) - текстовий процесор;

1970年代末にノート型ワープロが売り出される。

/1970 nendai sue ni no:togata wa:puro ga uri dasareru/

Наприкінці 1970-х років на ринок вийшли текстові процесори типу ноутбуків.

(大串夏身, 2012)

Скорочення першого слова:

- エコマーク /eko ma:ku/ (від англ, ecological mark) емблема екологічно чистої продукції;

エコマーク商品類型で規定されている商品等を除く。

/Ekoma:ku sho:hin ruikei de kitei sa rete iru sho:hin to: wo nozoku/

Продукти тощо, визначені категорією продуктів екологічної марки,, виключаються (伊藤哲夫, 1999).

Скорочення другого слова:

- スマホ /sumaho/ від スマートフォン /suma:tofon/ (від англ. smartphone) - смартфон; 大学生がスマホを使用することのメリットとデメリットについて検討した。

/Daigakusei ga sumaho wo shiyo: suru koto no merito to demeritto ni tsuite kento: shita/

Ми розглянули переваги та недоліки користування студентами смартфонами.

(牛佳恵 et al, 2021)

Скорочення закінчення слова:

- コンビニ /konbini/ від コンビニエンスストア /konbiniensu stoa/ (від англ. convenience store) - крамниця;

そのようなコンビニは 1990 年代から 2000 年代にかけて様々なサービスを発展させる動きを見せた。

/Sono yo:na konbini wa 1990 nendai kara 2000 nendai ni kakete samazamana sa:bisu o hatten saseru ugoki o miseta/

Такі крамниці продемонстрували кроки до розвитку різноманітних послуг з 1990-х до 2000-х років.

(島崎樹, 2020)

Також можна побачити, як до запозичених слів, як サボる (/saboru/ від англ. to sabotage) відхилятися від роботи, або ググる (/guguru/ від англ. to google) шукати інформацію в пошуковій системі гугл, додається морфемна одиниця る, що перетворює

вже скорочений варіант гайрайго на японське дієслово. Такі слова, зазвичай, вважаються сленговими або молодіжною мовою.

コピー /kopiru/ → コピーする /kopi: suru/ to make copies - копіювати;

アピル /apiru/ → アピールする /api:ru suru/ to appeal - зачаровувати;

カフェ /kaferu/ → カフェに行く /kafe ni iku/ - піти в кафе.

(日本語として動詞化した外来語の一覧)

В молодіжній мові також користується популярністю закінчення い, яке додається до англійських прикметників і іменників та перетворює їх новий японський прикметник.

Наприклад:

エモい (/emoi/ від англ. emotional) - емоційний;

チルい (/chirui/ від англ. chill) - спокійний;

ニューい (/nyu:i/ від англ. new) - новий;

ジェらしい (/jerashii/ від англ. Jealousy) - заздрісний (Cotohajime, 2021; Bullock, B; 茂木俊伸, 2018).

Коли слова іншомовного походження потрапляють до словникового складу іншої мови, вони повинні пройти через різноманітні зміни, щоб злитися з фонетикою цієї мови. В таких випадках запозичені слова можуть міняти свою морфологічну форму в залежності від того, як чином їх використовують носії мови.

2.3. Семантика гайрайго

Відомо, що майже усі іноземні слова зазнають змін під час процесу запозичення. Вони змінюють форму і значення за правилами мови-реципієнта. Але при переході слова із однієї мови в іншу змін зазнають не лише його фонетична і граматична структура, але і значення. Таким чином слова іншомовного походження в японській мові не лише змінюються за її орфографічними правилами, а і набувають зовсім інше значення, через різні національні уявлення про запозичене поняття.

(ХГФА, 2016)

Дуже часто ми спостерігаємо, як лексеми гайрайго розвиваються незалежно від своєї рідної мови. За допомогою вже існуючих коренів, взятих з іноземної мови, створюються зовсім нові лексеми, які також набувають нові значення. Тому нерідко можна побачити слова серед гайрайго, яких немає у мові-джерелі запозичення. Такі явища називають 和製英語 /wasei eigo/ (буквально: англійська вироблена в Японії) і визначають, як псевдоангліцизми, бо незважаючи на те, що такі слова схожі за своєю формою на запозичення з англійської мови, вони не існують у її словниковому складі. (Комарницька Т.К. & Комісаров К.Ю, 2012, с. 130)

Васей-ейго зазвичай твориться лексико-семантичним та морфологічним способами словотворення. У межах лексико-семантичного способу спостерігаємо:

1. Появу нового значення:

マンション /manshon/ з англ. mansion (маєток) - багатоповерховий житловий будинок;

カンニング /kanningu/ з англ. cunning (хитрий) - списувати.

2. Звуження значення:

サイン /sain/ з англ. sigh (позначка, ознака, підписувати) - автограф;

ミス /misu/ з англ. miss (невдача, відсутність, сумувати) - промах.

3. Розширення значення:

タレント /tarento/ з англ. talent (талант) - телевізійна зірка, талановита людина.

За морфологічним способом словотвору васей-ейго ми спостерігаємо процес скорочень, або аббревіації.

アイス (/aisu/ з англ. ice cream) - морозиво;

ドライヤー (/doraia:/ з англ. hair dryer) - фен для волосся;

エアコン (/eason/ з англ. air conditioner) - кондиціонер;

ポテチ (/potechiz/ з англ. potato chips) - картопляні чіпси (シェーン英会話, 2021).

Під час дослідження семантичних особливостей гайрайго, ми дійшли до висновку, що після запозичення іншомовні слова набувають нових значень, яких не існувало у мові-джерелі. Мова завжди розвивається та поповнює свій словниковий запас за допомогою запозичень з різних мов, а запозичення в свою чергу проходять зміни та набувають нові семантичні особливості та збагачують словниковий запас мови, яка їх запозичила.

2.4. Гайрайго у сфері науки та технологій

Наука і технології в Японії сприяли швидкому економічному та промисловому розвитку країни. Японія має давню історію та традиції наукових досліджень, які сягають ще періоду Мейдзі. Після Другої світової війни наука й технології швидко розвивалися, що вплинуло на розвиток автомобільних технологій, побутової електроніки, робототехніки, медичних приладів, дослідження космосу та кіноіндустрії. Зі швидким розвитком в технологічній сфері, багато слів іншомовного походження потрапили до японської мови. Зазвичай це були слова, які були створені в інших державах та ставали відомими через міжнародне використання технологій.

Наприклад:

アイコン (/aikon/ від англ. icon) - значок;

アドレス (/adoresu/ від англ. e-mail address) - електронна адреса;

カーソル (/ka:soru/ від англ. cursor) - курсор;

オペレーションシステム (/opere:shonshisutemu/ від англ. operating system) - операційна система;

クリック (/kurikku/ від англ. click) - клацнути мишею;

コピーアンドペースト (/kopi:andope:suto/ від англ. copy and paste) - копіювати і вставляти;

コンテンツ (/kontentsu/ від англ. content) - вміст;

サーバー (/sa:ba:/ від англ. server) - сервер;

- ダウンロード (/daunro:do/ від англ. download) - завантажити;
- データ (/de:ta/ від англ. data) - дані;
- データベース (/de:tabe:su/ від англ. database) - база даних;
- ハードディスク (/ha:dodisuku/ від англ. hard disk) - жорсткий диск;
- ファイル (/fairu/ від англ. file) - файл;
- フォルダー (/foruda:/ від англ. folder) - папка;
- フォント (/fonto/ від англ. font) - шрифт;
- ブラウザー (/burauza:/ від англ. browser) - браузер;
- プロバイダー (/purobaida:/ від англ. provider) - провайдер;
- マウス (/mausu/ від англ. mouse) - миша;
- メモリー (/memori/ від англ. memory) - пам'ять;
- ログイン (/roguin/ від англ. login) - вхід в систему;
- ログアウト (/roguauto/ від англ. logout) - вихід з системи.

Також часто можна побачити як на інтерфейсі користувача комп'ютера для слів у яких є цілком поширені варіанти з написанням кандзі використовують аналог гайрайго. Наприклад для слова "фото" використовується варіант フォト (foto) замість 写真 (shashinki), або слово "мапа" записується у вигляді マップ (mapu), замість 地図 (chizu) тощо. Це сталося в результаті того, що раніше для друку на японській могла використовуватися тільки половинна катакана.

Половинна катакана - це символи катакани, які були стиснуті і стали в два рази менше за їх нормальну ширину, тому вони називаються половинні. Співвідношення сторін половинної кани дорівнює 1:2, замість звичайного співвідношення сторін 1:1. Наприклад, звичайна форма символу катакани "ка" — це カ, тоді як напів широка форма — カ (Wikipedia, Half-width kana).

Половинна катакана використовувалася у ранні дні використання японської комп'ютерної техніки для того, щоб дозволити японським літерам відображатися на одній

сітці з моноширинними шрифтами латинських літер. Тому з просуванням технологій графічного інтерфейсу деякі аналоги з катаканною залишилися. Але в цілому це залежить від походження пристроя. Тому, якщо пристрій походить із-за кордону, найчастіше його назви будуть дослівно перекладені катаканною та якщо походження є японським, більшість назв також залишаються власне японськими. Таким чином можна побачити, як слово "налаштування" в телефонах або на комп'ютерах може з'являтися як オプション (option - від англ. option) або 設定 (settei) в залежності від виробника.

На сьогодні половинна катакана майже не використовується, але іноді її досі можна побачити на екранах касових апаратів, чеках, телевізійних субтитрах або поштових адресах. Половинну катакану також можна використовувати як інтернетний сленг або бути стилістичним вибором.

Висновки до розділу 2

Під час нашого дослідження ми дізналися, що у багатьох випадках при асиміляції запозичені слова намагаються зберегти якомога більшу схожість до оригінального звучання за допомогою власних фонологічних елементів, але у процесі запозичення, запозичені слова все одно проходять через різноманітні зміни.

Ми спостерігаємо, як в морфологічно-лексичній сфері запозичені слова морфологічно асимілюються до японської мови, що призводить до набуття запозиченої одиниці нової форми у вподобання мови-реципієнта. Морфологічно адаптовані слова у свою чергу іноді зазнають аббревіацію для зручності вимови носіїв мови.

Також нерідко можна побачити, як адаптовані слова зазнають семантичних змін. Вони набувають нове, або ж втрачають старе значення і тим самим міняються до невпізнання для носіїв мови-джерела.

Гайрайго також є популярним у науковій сфері, через сильні відносини з країнами Заходу та постійну експансію технологій в Японії. Це призводить до того, що більшість

налаштувань та понять електронних пристроїв записуються у вигляді гайрайго, а не ваго або канго.

ВИСНОВКИ

Під час нашого дослідження структурно-семантичного аспекту європейських запозичень гайрайго на основі наукових текстів ми дізналися, що гайрайго, незважаючи на своє іноземне походження, продовжує набувати японські характеристики. Гайрайго є одним із трьох видів запозичень в японській мові та, на відміну від ваго - власне японських старовинних запозичень з аїнської мови, санскриту тощо, що становлять 36,7% , та канго - стародавніх китайських запозичень, які становлять 47,5%, гайрайго потрапило до японської мови набагато пізніше і становить лише 9.8% усієї японської лексики. Ці запозичення прийшли в Японію в кінці XVI - на початку XVII ст., коли голландські місіонери вперше потрапили на територію Японії. Завезені їми слова почали активно використовуватися 200 років по тому у добу Мейдзі, коли Японія знову відкрилася світу. Крізь роки гайрайго продовжувало набувати популярності, як у японській повсякденній лексиці, так і в науковій сфері. Японські відносини з країнами Заходу та технологічний прогрес тільки пришвидшили цей процес.

Під час процесу адаптації запозичених слів, гайрайго намагаються зберегти якомога більшу схожість до транскрипції такого слова. Незважаючи на те, що японська орфографія має дуже великі відмінності від структури англійської мови, японці, використовуючи лексеми власної абетки, передають найближче читання запозиченого слова процесом транскрипції.

Звичайно, слова, що широко використовуються у побуті та засобах масової інформації, піддаються впливу японської мови та проходять через морфологічні та синтаксичні зміни. Під час нашого дослідження ми спостерігали, як іменники, що були взяті з англійської мови перетворювалися на дієслова, або прислівники за допомогою службових суфіксів. Цей процес полягає у розширенні орфографічної функції запозичень носіями мови.

На прикладі розділу 2.2 ми також дійшли до висновку, що гайрайго проходить через процес абривіації так само, як ваго і канго. Занадто довгі поняття скорочуються для

зручності вимови та використання носіїв. Японцям притаманно скорочувати довгі багатокomпонентні поняття, що, зазвичай, призводить їх бути скороченими до трьох-чотирьох складів.

Гайрайго також проходять процес семантичних змін. Слова можуть набути нових значень, отримати розширення значення або ж звуження. Це призводить до непорозумінь між японцями та носіями мови-джерела, бо багато слів, що пройшли через цей процес, набули зовсім нове значення, що зовсім не сходиться з оригіналом.

Ми дійшли до висновку, що гайрайго, за усіма своїми значеннями стало невід'ємною частиною японської лексики. Їх використання можна побачити скрізь: у наукових статтях, засобах масової інформації, побутовій лексиці та слензі. На сьогодні гайрайго продовжує розвиватися та позичатися від різних мов світу.

要約

本論文の目的は、日本語における「外来語」の構造意味的側面を明らかにすることである。目的を達成する為に、次の問題を設定する。

- 外来語の歴史的発展に関する研究を行うこと；
- 外来語の構造的特徴を分析し、それらの使用を科学的な論文や記事に接地すること；
- 外来語の意味的特徴を分析すること。

第一章では、外来語の歴史的起源を三つ分析した。

- 16世紀から17世紀にかけてオランダ語やポルトガル語から借用された言葉；
- 19世紀後半から20世紀前半に外国語から借用された言葉；
- 戦後に借用された言葉。

第二章では、借用語の構造的・意味的特徴を科学的な論文や記事によって研究を行った。

- 外来語の構造的特徴の分析を行うこと；
- 外来語の意味的特徴の分析を行うこと。

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Архипенко, Л. М. (2008). *Іншомовні лексичні запозичення в українській мові: Етапи і ступені адаптації: (На матеріалі англіцизмів у пресі кінця XX – початку XXI ст.)*. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна.
- Білянина Т. С. & Соколовська М. О. (2012). *Методичні рекомендації до вивчення «Основна іноземна мова (японська)»*. Дніпропетровськ: РВВ “ДНУ”.
- Булаховський, Л. А. (1955). *Нариси з загального мовознавства*. Київ: «Радянська школа».
- Нікуліна, Н.В. (2010). *Словник транспортних чужомовних запозичень*. Харків: ХНАДУ.
- Гремалюк, Т. В. (2021). *Фонетико-морфологічні зміни запозиченої лексики та їх причини в німецькій мові*. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика 32 (71) № 5. Одеса: ТНУ імені В. І. Вернадського.
- Есенова Е. (2020). *Фонетико-графічна асиміляція запозичених лексем мовою-реципієнтом*. Ужгород: ДВНЗ “УНУ”.
- Комарницька, Т. К. & Комісаров, К.Ю. (2012). *Сучасна японська літературна мова (Т. 1-2)*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго.
- Мацюк, А. *Адаптація запозичених слів у сучасній українській мові*. Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя.
- Судо Кадзуакі (2006). *Японська писемність від джерел до наших днів*. Москва: Восток-Запад.
- Білодід, І. К. (1973). *Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія*. Київ: Наукова думка.
- Ткаченко, О. Б. (2010). *Запозичені слова*. Енциклопедія сучасної України 10 (3). Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України.
- Збагачення англійського словника іншомовними запозиченнями (2016)*. Харків: Харківська гуманітарно-філологічна академія.
- Ateji* (2008, May). Retrieved from <https://en.m.wikipedia.org/wiki/Ateji>.

- Aznur, A. & Zaharani, A. (2017). *Optimality Analysis of Malay Loanwords in Japanese*. Akademika.
- Bullock, B. *Which Japanese words come from Dutch?* Retrieved from <https://www.sljfaq.org/afaq/dutch.html>.
- Bullock, B. *Which Japanese words come from Portuguese?* Retrieved from <https://www.sljfaq.org/afaq/portuguese.html>.
- Bjarke, F. (2010). *A History of the Japanese Language*. Cambridge University Press.
Half-width kana. Retrieved from https://en.m.wikipedia.org/wiki/Half-width_kana.
- Loveday, L. (1996). *Language contact in Japan: A socio-linguistic history*. New York: Oxford University Press.
- Morg (2010, October 20). 漢語 (Chinese-origin) vs 和語 (Japanese-origin) word table. Retrieved from <https://morg.systems/4af75655>.
- Pauwels, E. (2018, August 9). AI (人工知能) による倫理的な解析. Retrieved from <https://jp.unu.edu/publications/articles/cpr-voices-the-ethical-anatomy-of-artificial-intelligence.html>.
- K先輩 (2020). 若者言葉「カタカナ+い」. Retrieved from <https://cotohajime.net/2021/05/20/japanese-slang-katakana-plus-i/>.
- シェーン英会話 (2021, March 11). 和製英語112選 | ネイティブへの使用は要注意！ジャンル別に徹底解説. Retrieved from <https://www.shane.co.jp/column/detail/id=41468>.
- 伊藤 哲夫 (1999, April 30). エコマーク商品類型の新認定基準等について. Retrieved from <https://www.env.go.jp/press/2134.html>.
- 外来語の表記 (2007, November 17). Retrieved from http://www.mext.go.jp/b_menu/hakusho/nc/t19910207001/t19910207001.html.
- 大串夏身 (2012). 研究とワープロ、パソコン、インターネット. 大学院生活機構研究科人間教育学専攻.
- 小出慶一 (2015). 外来語名詞の短縮語形成についての覚書. 埼玉大学紀要.

島崎 樹 (2010). コンビニエンス・ストア業界の概観と種々の課題への対策. 香川大学経済政策研究.

日川 佳三 (2023, March 7). ネットワークから分離してバックアップデータを守る「AT-Offline Manager」がVeeamと連携—アライドテレシス. Retrieved from <https://it.impress.co.jp/articles/-/24541>.

牛佳恵, 松本義如, 村田佳子, 高杉あすか, 河野有亮, 中藤由佳美, 時乗敦子, 和氣さち, 園田純子, 弘津公子, 吉村耕 & 長谷川真司 (2021). 大学生がスマートフォンを使用することのメリットとデメリット. 山口県立大学大学院健康福祉学研究科.

特殊音. Retrieved from <https://green.adam.ne.jp/roomazi/tokusyuon.html>.

豊原 謙二郎 (2021, November 17). EVシフトの衝撃～岐路に立つ自動車大国・日本～. Retrieved from <https://www.nhk.jp/p/special/ts/2NY2QQLPM3/blog/bl/pneAjJR3gn/bp/pjEDYEWAbJ/>.